

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Datum
2009-05-05

Vår referens
2009-02-0056

Ert datum

Er referens
U2009/8128/UH

Yttrande med anledning av "Självständiga lärosäten" (SOU 2008:104)

Disposition av yttrandet

Fackförbundet ST har valt att kommentera följande förslag: verksamhetsform, ledning och organisation, personalfrågor samt avsnittet om styrning, kontroll och utvärdering. Förbundets synpunkter följer betänkandets disposition.

6. Autonomiutredningens förslag

6.2 En ny verksamhetsform

Utredaren föreslår att universitet och högskolor upphör att vara statliga myndigheter och ska istället få en ny offentligrättslig organisationsform. Lärosäten ska utifrån förslagen även bestämma sina egna strategiska program och vetenskapliga profiler. De ska utgöra juridiska personer. Det kommer att ge dem rätten att motta donationer, äga egendom, bilda bolag och stiftelser, engagera sig i student- och forskarbostäder och samverka med företag, myndigheter och andra svenska och utländska universitet och högskolor. Den statliga finansiering fortsätter som tidigare men enligt förslaget ska relationen mellan stat och enskilt lärosäte bygga på avtal. Avtal som föreslås gälla under fyraårsperioder. Lärosätenas relation till staten ska alltså regleras i individuella avtal. Intentionen är att dessa fleråriga avtal ska bygga på oförändrad finansiering av lärosätena.

Kommentar: Fackförbundet ST tvivlar på att dessa förslag verkligen skulle få den stora betydelse som utredaren tillmäter dem. I stället ser vi framför oss en kraftigt ökad arbetsbörda för varje enskilt lärosäte som ska teckna dessa långtgående avtal med en part som på intet vis kan sägas vara jämbördig. Vi menar också att det är av stor vikt att universitet och högskolor även i fortsättningen är statliga myndigheter. De problem som utredaren räknar upp kan i mångt och mycket lösas inom rådande organisationsform. Lagda förslag skulle komma att innebära ett tungt och krävande avtalsarbete och kräva intensiva arbetsinsatser. Vi menar att det skulle kräva nya kompetenser och utbildningsinsatser för att lärosätena överhuvudtaget skulle kunna genomföra detta omfattande avtalstecknande arbete. Vi kan dessutom inte se att förslaget på något vis garanterar en mindre styrning eller för den delen större frihet. Avtalsformen kan mycket väl leda till ännu mer detaljreglering än vad som finns i lärosätenas regleringsbrev, vilket t.ex. varit fallet i Danmark. Ytterligare en synpunkt på förslaget är att utredaren valt att bara upprätthålla sig vid ett förslag utan

Fackförbundet ST

Box 5308, 102 47 Stockholm

Besök: Sturegatan 15

Tfn: 08-790 51 00 Fax: 08-24 29 24 ST Direkt: 020-578 578

E-post: st@st.org Webbplats: www.st.org

Organisationsnummer: 802003-2101

Pg: 11 44-5 Bg: 365-60 71

djupgående analyser. Dessutom finns det risk för ökade jämförbarhets- och rättssäkerhetsproblem då varje lärosäte föreslås ta fram egna stadgor med interna regler, ungefär desamma som redan finns i högskoleförordningen. Risker är uppenbara att detta kan leda till minskad mobilitet (något som behövs så väl inom akademien) och ökad rättsosäkerhet.

6.3 Ledning och organisation

Förslagen innefattar bl.a. att rektor anställs av styrelsen efter interna rådfrågningar inom högskolan/universitetet. Majoriteten av ledamöterna i högskolestyrelsen samt ordförande ska vara externt rekryterade. Nytt är också att även utländska medborgare kan komma ifråga vid anställning som rektor eller ledamot av styrelsen. Ledamöterna ska utnämnas av regeringen efter nominering av en valberedning som utses av det kollegiala beslutsorganet. Övriga ledamöter i styrelsen utses av lärarna respektive studenterna.

Kommentar: Fackförbundet ST anser att ansvarsfrågan är oklar. Förvisso utses majoriteten ledamöter av regeringen men vad får det för konsekvenser? Inför vem ska styrelsen svara för när lärosätena inte längre ska vara en del av staten? Förslaget är onekligen motsägelsefullt – regeringen ska alltså skriva avtal med ledamöter som man själva utsett. ST ställer sig positiv till förslaget att tillåta utländska medborgare som rektor eller som styrelseledamot. Det är också ett bra förslag att ha en extern ledamot som ordförande men frågan är om det finns behov av att en majoritet av högskolestyrelserna tillsätts med externa ledamöter. Däremot finns det ett stort behov av ökad intern demokrati. I dagsläget är en stor del av de anställda – som inte tillhör lärar- och forskarkategorin - de facto utestängda från flera beslutsfattande organ.

6.5 Personalen

Personalen upphör att vara statsanställd. Men utan att deras anställningstrygghet och pensionsvillkor förändras. Även fortsättningsvis ska lärosätena sköta sina arbetsgivarfrågor via Arbetsgivarverket. Högskoleförordningen upphävs, det blir frivilligt att vid anställningsförfarandet använda sig av sakkunniga. Lärosätena ges också vittgående möjligheter att avgöra vilka kriterier som ska gälla för anställning vid respektive lärosäte – professorsanställningar undantagna.

Kommentar: ST anser att det även fortsättningsvis ska finnas lärarbefattningar med definierade behörighetskrav, att tillsättningar av desamma ska ske med beredning av sakkunniga och kollegiala organ som arbetar öppet och genomskinligt och självklart ska möjligheten att överklaga tillsättningsärenden finnas kvar. Det garanterar rättsäkerhet, mobilitet och ökad jämställdhet. ST tar starkt avstånd från förslaget att avskaffa den nu gällande regeln om rätt till doktorandanställning efter halva studietiden. Det är inte rimligt att forskarstuderande ska arbeta under så osäkra ekonomiska villkor. Ingen doktorand ska behöva lönearbeta utöver sin forskarutbildning. ST anser att det är en självklarhet att doktorander ska ha en doktorandanställning med den rätt till semester, pensioner och föräldraledighet som det för med sig. Dessutom kan ett avskaffande av rättighet till doktorandanställning efter halva studietiden leda till att färre kommer att uppfatta en forskarkarriär som attraktiv. Det vore allvarligt med tanke på det behov av vetenskaplig kompetens universitet och högskolor kommer att ha i samband med de stora pensionsavgångarna om några få år.

6.7 Styrning, kontroll och utvärdering

Ansvar för utvärdering och kvalitetskontroll är en plikt för i första hand lärosätena själva. Tanken är att uppgiften utförs dels via interna rutiner, dels via olika externa utvärderingsinstanser. Tillsynen ska utövas av Höskoleverket.

Kommentar: Universitet och högskolor arbetar ständigt med kvalitetskontroll och utvärdering av såväl studerandeverksamheten som forskningens inriktning och utvecklingspotential. Men det är avgörande att det fortsättningsvis finns nationella granskare av både utbildning och forskning. Det underlättar framför allt för studenterna att kunna göra initierade val men också för regeringen när den ska fatta beslut om resursstilldelning till skilda lärosäten.

Stockholm den 5 maj 2009.

Annette Carnhede
Förbundsordförande
Fackförbundet ST

Ing-Marie Nilsson
2: e vice ordförande
Ordförande i ST inom
Universitet och högskolor

Inger Ehn Knobblock
Utredare
Fackförbundet ST